

Omaishoito

Ikääntyvien osallisuuden edistäminen

Jonna Luhtaniemi

**Maailmassa
on vain neljänlaisia ihmisiä:**

heitä, jotka ovat olleet omaishoitajia;

heitä, jotka ovat omaishoitajia;

heitä, joista tulee omaishoitajia; ja

heitä, jotka tarvitsevat omaishoitajia.

Rosalynn Carter

Mitä jos asettuisit hetkeksi toisen asemaan...

https://www.youtube.com/watch?time_continue=146&v=xbWrdhfnXQ&feature=emb_title

Omaishoito lukuina

Pääasiallisia auttajia
350 000¹

Sopimusomaishoitajia*
47 500²

Sopimusomaishoitajista **70 % naisia**³

*Omaishoitaja on tehnyt sopimuksen kunnan kanssa.

80 % hoivasta on läheisten vastuulla⁴.

Lähteet: 1 Kansallinen omaishoidon kehittämissuunnitelma. Raportteja ja muistioita (STM) 2014
2 Sotkanet-tietokanta 2018 3 Omais- ja perhehoidon kehitys vuosina 2015-2018 4 Hoffmann, F. and
Rodrigues, R. 2010. Informal Carers: Who Takes Care of Them? European Centre for Social Welfare Policy
and Research, Vienna. Policy Brief April 2010.

Monenlaisia sopimusomaishoitajia

47 500 omaishoitajaa on tehnyt sopimuksen kunnan kanssa.

Tyypillisesti

Yli 65-vuotias

Nainen

Hoitaa puolisoa

Yleisin hoidon syy muistisairaus

Lähteet: Omais- ja perhehoidon kehitys vuosina 2015-2018, Sotkanet-tietokanta 2018

Omaishoito on kunnalle edullista

Ikäntyneiden tehostettu
palveluasuminen
n. 42 000 €/v

Omaishoito
n. 9 500 €/v

Kustannukset kunnalle vuodessa, kun omaishoidon palkkio keskimäärin 440 €/kk, omaishoitajalla 3 vapaavuorokautta/kk, jolloin hoidettava tehostetussa palveluasumisessa (115 €/vrk).

Lähteet: Linnosmaa ym. 2014. Omaishoidon tuki. Selvitys omaishoidon tuen palkkioista ja palveluista kunnissa vuonna 2012. THL raportti 9/2014. Kapiainen, S. ym. 2014. Terveys- ja sosiaalihuollon yksikkökustannukset Suomessa vuonna 2011. THL raportti 3/2014.

 Omaishoitajaliitto

Kuka on omaishoitaja?

- ▶ Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta perheenjäsenestään tai muusta läheisestään, joka sairaudesta, vammaisuudesta tai muusta erityisestä hoivan tarpeesta johtuen ei selviydy arjestaan omatoimisesti.
- ▶ Omaishoitaja voi olla:
 - ▶ Vammaisen lapsen vanhempi
 - ▶ Puolisoa hoitava
 - ▶ Ikääntyvistä vanhemmistaan huolehtiva
 - ▶ Sisarustaan hoitava
 - ▶ Muu sukulainen, ystävä, naapuri
- ▶ Laki omaishoidon tuesta määrittelee omaishoitajan suppeammin henkilöksi, joka on tehnyt omaishoitosopimuksen kunnan kanssa. Omaishoitotilannetta tai omaishoitajana olemista ei voi kuitenkaan määritellä ainoastaan lakisääteisen omaishoidon tuen perusteella.

<https://omaishoitajat.fi/video-isansa-omaishoitaja-petri-kertoo-tarinansa/>

Omaishoidon alkaminen

- ▶ Alkaa usein muutoksesta, kuten
 - ▶ perheenjäsenen syntymä, sairastuminen, äkillinen sairauskohtaus, onnettomuus, vammautuminen, läheisen lisääntynyt hoivan- ja huolenpidontarve.
- ▶ Omaishoitotilanne voi tulla elämään eri elämänvaiheissa.
- ▶ Omaishoitajaksi ryhtymiseen voi vaikuttaa:
 - ▶ Suhde hoidettavaan, esimerkiksi läheisyys, vuorovaikutus, rakkaus
 - ▶ Velvollisuus, pakko → onko minulla muita vaihtoehtoja?
 - ▶ Oma terveys ja toimintakyky sekä voimavarat
- ▶ Usein kuluu aikaa ennen kuin tunnistetaan oma tilanne omaishoidoksi.
- ▶ Itsensä mieltäminen omaishoitajaksi on monelle ensimmäinen askel kohti tarvittavaa tukea ja omaishoitoperheille suunnattuja palveluja.

Omaishoitajan tehtäviä

- ▶ Huolehtia toisen ihmisen arjesta ja hyvinvoinnista
 - ▶ Ruokailu, peseytyminen, pukeutuminen
 - ▶ Lääkehoito
 - ▶ Sairaanhoidolliset tehtävät
 - ▶ Seurata vointia, huolehtia riittävästä unesta, levosta, liikunnasta
 - ▶ Tukea ja kannustaa
- ▶ Auttamisen ja hoivatyön rinnalla omaishoitajan on hallittava palvelujärjestelmään liittyviä asioita.

Laki omaishoidon tuesta

Sisältää mm.

- ▶ Hoitopalkkio omaishoitajalle
 - ▶ Palvelut hoidettavilla
 - ▶ Vapaapäivät omaishoitajille
 - ▶ Omaishoitoa tukevat palvelut
-
- ▶ Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen palvelu ja sen myöntäminen perustuu aina ammattilaisen arvioon.
 - ▶ Omaishoidon tuki ei ole ns. subjektiivinen (= ehdoton) oikeus. Omaishoidon tuen myöntämisperusteet ja hoitopalkkioiden suuruus voivat vaihdella kuntien välillä.

Omaishoidontuen hakeminen ja myöntäminen

- ▶ Tukea haetaan hoidettavan kotikunnasta
- ▶ Tarvitaan lääkärin B-lausunto

- ▶ Omaishoidon tuen myöntämiselle on omat perusteet
 - ▶ Esimerkkejä: hoidontarve, valmius toimia omaishoitajana, omaishoito on riittävä keino turvaamaan hoidettavan hyvinvointia, koti on soveltuva, tuen myöntäminen on hoidettavan edunmukaista
 - ▶ Esimerkiksi Kymsote:
<https://www.kymsote.fi/fi/Palvelut/Ik%C3%A4%C3%A4ntyneiden-palvelut/Omaishoidon-tuki/p/omaishoidon-tuki>

- ▶ Tuen myöntäminen perustuu hoidontarpeen arviointiin.

Omaishoitajasopimus ja käytännöt

- ▶ Omaishoitajasopimuksella tarkoitetaan hoitajan ja hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan välistä toimeksiantosopimusta omaishoidon järjestämisestä. Sopimus tulee sisältää tiedot ainakin:
 - ▶ hoitopalkkion määrästä ja maksutavasta;
 - ▶ oikeudesta vapaapäiviin;
 - ▶ lakisääteisen vapaan järjestämisestä;
 - ▶ määräaikaisen sopimuksen kestosta; sekä
 - ▶ hoitopalkkion maksamisesta hoidon keskeytyessä hoitajasta johtuvasta syystä tai hoidettavasta johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä.
- ▶ Omaishoitosopimus on voimassa toistaiseksi. Erityisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaisena. Sopimusta voidaan tarvittaessa tarkistaa.
- ▶ Omaishoidon tuesta on laadittava yhdessä hoidettavan ja omaishoitajan kanssa hoito- ja palvelusuunnitelma, joka sisältää ainakin seuraavat asiat:
 - ▶ omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö;
 - ▶ muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö;
 - ▶ omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö;
 - ▶ miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana.

Hoitopalkkio

- ▶ Hoidon sitovuus ja vaativuus vaikuttaa palkkioon.
- ▶ Lain mukaan hoitopalkkio on vähintään 408,09 €/kk.
- ▶ Hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana vähintään 816,18 €/kk.
 - ▶ Hoitopalkkio voidaan sopia säädettyä pienemmäksi eräissä tapauksissa.
- ▶ Verotettavaa tuloa.
- ▶ Kunnat päättävät omaishoidon tuen palkkioluokkien lukumäärästä ja myöntämisen kriteereistä lain sallimissa rajoissa.
- ▶ Perheen tulot ja varallisuus eivät vaikuta palkkion määrään.

Omaishoitoa tukevat palvelut ja lakisääteiset vapaat

- ▶ Kunnan on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle:
 - ▶ valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten
 - ▶ hyvinvointi- ja terveystarkastuksia
 - ▶ hyvinvointiaan ja hoitotehtävänsä tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja (esim. kotihoidon palvelut hoidettavalle)
- ▶ Muuta tukea omaishoitajalle:
 - ▶ järjestöjen palvelut: vertaistukitoiminta, virkistys, koulutus, sopeutumisvalmennus ja lomamat
- ▶ Lakisääteinen vapaa
 - ▶ oikeus pitää vähintään kaksi vuorokautta vapaata kalenterikuukautta kohti
 - ▶ oikeus vähintään kolmeen vapaaseen kalenterikuukautta kohti muodostuu niissä tapauksissa, joissa omaishoitaja on sidottu hoitoon yhtäjaksoisesti ympärivuorokauden tai jatkuvasti päivittäin.
 - ▶ hoidon järjestäminen vapaan aikana: kunnan tulee huolehtia hoidon järjestämisestä vapaan aikana; esimerkiksi laitoshoido, palveluseteli, perhehoito, sijaishoido

Omaishoidettavan tuki ja palvelut

▶ Esimerkkejä:

- ▶ Kotihoito
- ▶ Tukipalvelut, kuten ateriala-, kylvytys- ja kuljetuspalvelut, turvapuhelin
- ▶ Henkilökohtainen avustaja
- ▶ Apuvälineet
- ▶ Päivä- ja lyhytaikaishoito, perhehoito
- ▶ Terveystuon palvelut
- ▶ Kuntoutus
- ▶ Kelan etuudet
- ▶ Kolmannen sektorin tuottamat palvelut

Omaishoidon tuen päättyminen

- ▶ Kunnan irtisanomisaika 2 kk.
- ▶ Omaishoitajan 1 kk.
- ▶ Jos sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden tai turvallisuuden, sopijapuolet voivat purkaa sopimuksen välittömästi.
- ▶ Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito hoidettavan terveydentilan muutoksista johtuen käy tarpeettomaksi.
- ▶ Jos omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua.

Omaishoidon neljä tukipilaria

- Tuki ja palvelut hoidettavalle.
- Hoidon onnistumiseksi tarvittavat hoitotarvikkeet, apuvälineet ja asunnon muutostyöt.
- Riittävä taloudellinen tuki ja palvelut omaishoitajalle.
- Omaishoitajalle henkistä tukea ja vapaa-aikaa omaishoidosta.

Hyödyllistä..

- ▶ Laki omaishoidon tuesta
- ▶ <http://kymenlaaksonomaishoitajat.fi/>
- ▶ <https://omaishoitajat.fi/>
- ▶ <https://www.perhehoitoliitto.fi/>
- ▶ Oma tilannetta voi arvioida esimerkiksi tekemällä Olenko omaishoitaja -testin [Tunnista omashoitotilanne -sivulla](#).
- ▶ Video: <https://www.youtube.com/watch?v=p3qXcH1XPLQ>